

Ereld Levende Talen Als opmaat naar het honderdjarig jubileum van Levende Talen publiceert LTM een serie interviews met ereleden van de vereniging.



Theo van Els

‘Beschikbaar zijn op het juiste moment’

Theodorus Johannes Maria van Els is in 1936 geboren in het Noord-Limburgse Wanssum. Na zijn gymnasiumopleiding op het roemruchte kleinseminarie Rolduc in Kerkrade doet hij in 1961 doctoraal Engelse taal- en letterkunde in Nijmegen. Tijdens zijn studie volgt hij een jaar colleges in Nottingham. In 1960–61 begint hij als leraar Engels in Venray, in 1965 volgt een benoeming tot wetenschappelijk medewerker aan wat toen de Katholieke Universiteit Nijmegen heette. In 1972 voltooit hij zijn proefschrift over Oudengelse plaats- en persoonsnamen. Hoogleraar toegepaste taalkunde wordt hij in 1981, zijn carrière in het wetenschappelijk onderwijs sluit hij af als rector magnificus aan de Radboud Universiteit in de periode 1994–2000.

Het erelidmaatschap van de vereniging (1995) dankt hij aan zijn vele activiteiten op het gebied van het vreemdetalenbeleid, zoals het rapport *Horizon Taal* (zie daarover de jubileumpublicatie *Honderd jaar Levende Talen*, te verschijnen in mei 2011), het voorzitterschap van de Commissie Herziening Eindexamens havo/vwo en de Begeleidingscommissie ITS-onderzoek, en – in de jaren zeventig – het lidmaatschap van de Commissie Modernisering Leerplan Moderne Vreemde Talen.

Rolduc

Zoals menig katholieke jongen voelde Van Els aanvankelijk de roeping tot priester, een opleiding in Rolduc was de weg daartoe. Zijn herinneringen aan die tijd – we schrijven de schrale jaren

vijftig – zijn niet onverdeeld positief. Er was gebrek aan van alles: aan eten, aan brandstof, en het regime was Spartaans te noemen. Op vaste tijden moest huiswerk worden gemaakt en daarbij was spreken verboden. Ook heimwee naar thuis maakte die tijd er niet vrolijker op. Om beeld te krijgen van die wereld raadt Van Els de interviewer aan om Lodewijk van Deysse's roman *De kleine republiek* te lezen, waarin de schrijver zijn tijd in Rolduc heeft verwerkt.

Hij merkt op dat, als er op Rolduc de mogelijkheid had bestaan om gymnasium β te doen, hij zeker geen talenstudie had gevolgd. Maar ja, de paus was destijds van mening dat exacte wetenschappen des duivels waren en daarom was daar de α -richting de enige optie.

Veelzijdig wetenschapper

Kennen velen Theo van Els als toegepast taalkundige en actief adviseur inzake taalbeleid, zijn eerste stappen op het pad der wetenschap zet hij met de bestudering van het Oudengels, met name aan de hand van een (kopie van een) handschrift uit de achtste eeuw van de hand van Beda, monnik en kerkleraar. Die bestudering was letterlijk monnikenwerk: in Nottingham kon hij beschikken over een microfilm van dat handschrift, alle circa honderd pagina's heeft hij nauwgezet overgeschreven. Dat zijn oude liefde nog niet is vergaan bewijst hij, aan het begin van het interview, met een uitgebalanceerde uiteenzetting over de etymologie van de naam van zijn geboortedorp, waaraan hij ook een stelling bij zijn proefschrift heeft gewijd.

De oriëntatie op de taalverwerving komt er vooral door toedoen van Frits Storms, destijds hoogleraar Engelse taalkunde. Die speelde een rol als vernieuwer in het talenonderwijs, introduceerde het talenpracticum in Nijmegen. In die tijd (de jaren zestig) kwam met name aan de medische faculteit de internationalisering op gang en er moest materiaal worden ontwikkeld voor Nederlands voor buitenlanders. Van Els gaat daartoe aan de slag met geluidsmateriaal uit een Linguaphonecursus. Hij merkt dat volwassen taalleerders behoefte hebben aan regelkennis, ze zijn gewend om te structureren: ‘Taalverlies is des te groter wanneer er niet met regels is gewerkt.’

Als leraar al was hij gewend om veel zelf te bedenken en te ontwikkelen. De didactische scholing in het universitaire curriculum was zeer bescheiden, van begeleiding van beginnende docenten was hoegenaamd geen sprake. Zo heeft hij zelf ook scholing tot toegepaste taalwetenschapper gezocht door onder meer het volgen van een *summer course Applied Linguistics* in Edinburgh.

Toegepaste taalkunde en het (voortgezet) onderwijs

In 1977 publiceert Van Els met G. Extra, Th. Bongaerts en Ch. van Os het *Handboek voor de Toegepaste Taalkunde*, in 1984 sterk vernieuwd verschenen als Engeltalige versie (met Anne-Mieke Janssen-van Dieten als vijfde auteur). In die tijd was er aan bijna elke Nederlandse universiteit een afdeling of instituut toegepaste taalkunde. Op de vraag hoe het komt dat die intussen vrijwel allemaal zijn verdwenen, antwoordt hij: ‘Er waren doorgaans niet genoeg studenten die dat als zelfstandige studie volgden, en eigenlijk was er alleen voldoende werkgelegenheid voor NT2-docenten. Het is ook zo dat de belangstelling van leraren voor de wetenschap nu niet meer zo groot is. Verder is er te weinig rela-

tie tussen de lerarenopleidingen en de theorie van het vreemdetalenonderwijs. Heel jammer allemaal, het zou goed zijn voor de onderwijspraktijk als dat meer het geval was.’

Rectoraat

‘Hoe word je rector magnificus?’, zo luidt de volgende vraag. Zijn antwoord: ‘Je moet beschikbaar zijn op het juiste moment. Het rectoraat rouleert zo’n beetje over de faculteiten en meestal bekleed je die functie tegen het eind van je carrière. Dat doe je niet aan het begin, want je raakt uit je vakgebied.’

Hij schetst vervolgens de prettige kanten van het rectorsbestaan: ‘Je leert inhoudelijk de hele universiteit kennen, krijgt inzicht in andere vakgebieden en merkt dat je geweldige mensen in huis hebt.’ Ook bewaart hij goede herinneringen aan het vijftiende lustrum van de universiteit (met eredoctoraat voor onder meer Michel van der Plas, in aanwezigheid van de koningin).

De muziek in zijn leven

In 2010 ontvangt Van Els de Zilveren Waalbrugspeld van de gemeente Nijmegen vanwege een actief negenjarig voorzitterschap van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek (<www.nsvk.net>). Een citaat uit de motivering voor de toekenning van die onderscheiding: ‘Op zijn initiatief heeft de stichting in 2005 en 2010 uit eigen middelen compositieopdrachten gegeven aan jonge Nederlandse componisten, om nieuw werk te schrijven en de traditie van klassieke kamermuziek levend te houden. De NSvK ondersteunt verder de organisatie van concerten voor en door studenten op de campus van de Radboud Universiteit, om ook jongeren laagdrempelig met de klassieke muziek in aanraking te brengen. In 2007 nam Van Els het initiatief voor een petitieactie voor behoud van De Vereeniging voor het culturele doel waarvoor dit gebouw is neergezet.’ AH ■